

PONTIFICIA COMMISSIO CODICI IURIS CANONICI
RECOGNOSCENDO

**SCHEMA CANONUM
DE PROCEDURA ADMINISTRATIVA**

(Reservatum)

TYPIS POLYGLOTTIS VATICANIS
MCMLXXII

PONTIFICIA COMMISSIO CODICI IURIS CANONICI
RECOGNOSCENDO

SCHEMA CANONUM
DE PROCEDURA ADMINISTRATIVA

(Reservatum)

TYPIS POLYGLOTTIS VATICANIS
MCMLXXII

ANIMADVERSIONES PRAEIVIAE AD SCHEMA CANONUM DE PROCEDURA ADMINISTRATIVA

Valde persentitur, ab illis quoque qui iuris suppressionem vel remissionem in Ecclesia propugnant, necessitas habendi aptiorem tutelam personarum sive physicarum sive moralium erga decreta ab iis lata, qui potestatem gubernandi in Ecclesia habent.

Primus gressus, conspicuus quidem, in hac materia factus est, cum Apostolica Sedes instituit Sectionem alteram Supremi Tribunalis Signaturae Apostolicae, ex quo factum est ut coram speciali Tribunali administrativo iam haberi possit iudicium circa actus administrativos ecclesiasticos, postquam de his iam absoluti sint ordinarii tramites recursus hierarchici. Nunc autem plura vota exprimuntur — et in quibusdam regionibus iam normae quaedam propositae sunt — ut simul cum Signatura Apostolica, quae tribunal administrativum supremum sit, instituantur tribunalia administrativa primi gradus et, si usus veniat, etiam secundi gradus, utque ordinentur actus potestatis administrativae in Ecclesia, ita ut tutela habeatur quae sit sufficiens, etsi non eiusdem efficacitatis quam per viam iudiciariam ordinariam, quaeque tamen cum necessitatibus pastoralis ministerii et spiritualis gubernii componi possit.

Schema novae legis de procedura administrativa, quod in foliis sequentibus praebet, supradicta vota ac necessitates explere intendit per normas, quibus:

a) principia quaedam generalia statuuntur ad ordinandam activitatem potestatis administrativae in Ecclesia;

b) normae dantur de impugnationibus contra actus potestatis administrativae.

Quae novatur in legibus vigentibus haec potissima sunt:

a) normae generales, quae in nostro iure fere desunt, nunc primo instituuntur de procedura, quam superiores servare debent in actibus administrativis ferendis, et de ipsa actorum substantia;

b) tribunalia administrativa instituuntur ad quae recurri possit adversus actus administrativos ecclesiasticos, omisso quoque recursu ad superiores hierarchicos;

c) competentia tribunalium administratorum augetur: nam praeter competentiam, quam habet Sectio altera Signaturae Apostolicae, videndi scilicet de

legimitate actus administrativi, potestas quoque datur videndi de reparatione damnorum; praeterea ipsa potestas videndi de legitimitate actus aliquantulum augetur, quia praeter ius videndi utrum actum ipsum legem aliquam violaverit (cfr. Const. *Regimini Ecclesiae Universae*, n. 106), datur quoque ius videndi utrum generalia iuris aequitatisve canonicae principia servata sint et utrum motiva in decreto allata sint vera;

d) causae de actibus administrativis, illae quoque quae secum ferunt actiones de reparatione damnorum, subtrahuntur a competentia tribunalis ordinarii (haec autem norma est potius declarativa);

e) nullus recursus admittitur nisi praecesserit conatus solutionis non contentiosae;

f) facultas datur iudici, decreto suo rationibus munito, ab aliquibus normis processualibus derogandi;

g) facultas datur permittendi, in tribunali administrativo, certis in casibus, aggregationem unius iudicis qui sit diaconus vel vir laicus.

Schema quod proponitur, quamvis praebat normas generales de omnibus decretis ecclesiasticis ferendis, qui non habeant vim legis nec in iudicio ferantur, nihil novat in iis legibus canonicis, vigentibus ac futuris, quae normam statuunt circa singula genera decretorum; praeterea normae huius schematis de impugnationibus non respiciunt decreta quae feruntur a superioribus Institutorem perfectionis iuris pontificii cum de hac re normae demandentur iuri particulari.

Ex iis quae memorata sunt circa potiores innovationes quae in schemate proponuntur, clare iam patet quodnam sit systema in schemate receptum circa impugnationes adversus actus administrativos. Quod tamen ita breviter describi potest:

a) nullus proponi potest recursus contra decretum potestatis administrativae, nisi praecedat petitio, ad auctorem praecepti facta, ut decretum revocetur vel reformetur; neminem latet momentum huius normae ad tuendum bonum regimen necnon auctoritatem superioris;

b) omnis actus administrativus — nisi sit latus a Summo Pontifice, vel a Concilio Oecumenico vel ab auctoritate ab ipsis delegata — impugnari potest ad libitum vel apud superiorem hierarchicum auctoris decreti vel apud tribunal administrativum; idem valet etiam de actibus administrativis, quibus superior hierarchicus, qui non sit Sancta Sedes, de recursu hierarchico decidat, ita ut, ex. gr., decretum aliquod Episcopi, quod decidat de recursu adversus actum administrativum alicuius inferioris impugnari possit, vel via hierarchica apud Sanctam Sedem vel apud tribunal administrativum primi gradus;

c) dum normae de recursu hierarchico eadem manent quae in lege vigent, salva meliori ordinatione procedurae talis recursus, quod autem attinet ad recursum ad tribunalia administrativa, qui admittitur tantum ob assertam actus illegitimitatem, praevidentur, praeter Signaturam Apostolicam tamquam tribunal supremum,

tribunalia inferiora primi gradus, et si casus ferat, secundi gradus, in regione uniuscuiusque Conferentiae Episcopalis (procedura in his tribunalibus servanda fere eadem est ac procedura iudiciaria ordinaria, salvis parvis mutationibus et salva facultate ipsis tribunalibus tributa derogandi aliquibus normis);

d) superior hierarchicus, de recursu decernens, ordinarie potest non solum actum confirmare vel irritum declarare, sed etiam reformare, iisdem utens potestatibus, quas actus auctor habebat; tribunal administrativum autem potest tantum actum confirmare vel irritum declarare, dum ipsi auctori decreti datur facultas et onus, si casus ferat, novum decretum ferendi;

e) tantum tribunalibus administrativis competit iudicare auctoritative circa onus reparandi damna illata ob actum illegitimum, qui ius subiectivum laeserit; hic casus rarus est, quia ordinarie actus administrativi non attinent ad iura subiectiva, sed tantum ad interesse ordinis publici vel privati, quod non constituit verum ius subiectivum.

Schema canonum unam latinam Ecclesiam respicit.

SCHEMA CANONUM DE PROCEDURA ADMINISTRATIVA

I – NORMAE GENERALES

Can. 1. Quae hac lege de decretis statuuntur, item applicanda sunt ad rescripta, praecepta, dispensationes, licentias, et generatim ad omnes administrativos actus, qui singulis personis vel communitatibus extra iudicium dantur, iis exceptis, qui ab ipso Romano Pontifice vel a Concilio Oecumenico ferantur.

Can. 2. Hac lege nihil mutatur de iure vigenti quod attinet ad leges, ordinationes, instructiones, decreta generalia, aliosque eiusmodi actus ferendos vel impugnandos. Eorum autem praescripta, quae legi vel ordinationi superioris auctoritatis adversari iudicet, iudex applicare non potest; quod si in quolibet iudicii gradu et stadio constet quaestionem de praescripti invaliditate iam ad Apostolicam Sedem ab aliquo Superiore ecclesiastico esse delatam, tribunal debet iudicium suspendere, Apostolicam Sedem certiore faciens eiusque responsum exspectans.

Can. 3. Quae hac lege statuuntur, eatenus valent, quatenus aliter non caveatur in canonibus, qui de singulis negotiorum generibus normas dant; quod vero attinet ad rationem procedendi et ad iudicium et advocatorum qualitates, lex particularis, etiam a Conferentia Episcopali vel ab Episcopo lata, alias normas, ad licitatem servandas addere potest, quae praescriptis iuris communis non derogent.

II – DE DECRETIS EXTRA IUDICIUM FERENDIS

Can. 4. § 1. Antequam decretum extra iudicium ferat, superior necessarias notitias et probationes exquirat; nisi impossibile vel omnino superfluum sit, eos omnes saltem audiat, quorum iura laedi possunt;

petitori vel recurrenti, et etiam legitime contradicenti, notitias et probationes omnes patefaciat, quae sine publici vel privati damni periculo cognosci possint, et rationes forte contrarias ostendat, data eis facultate respondendi, et etiam, dum ne id celeritati noceat, patronum et peritum constituendi.

§ 2. Quod si agatur de decreto, quo recursus adversus aliud decretum deciditur, recurrentis semper ius habet advocatum vel procuratorem adhibendi, vitatis inutilibus moris; immo vero patronus ex officio constituatur, si recurrentis patrono careat et superior necessarium censeat; semper tamen potest superior iubere ut recurrentis ipse compareat ut interrogetur.

Can. 5. § 1. Recepta petitione vel recursu ad decretum obtinendum, superior decretum intra sexaginta dies ferat; quod si non fecerit, et petitor recurrentis scripto instet ut decisio detur, tricesimo die, ex quo haec instantia ad superiorem pervenit, petitio vel recursus pro reiecto habetur, ita ut recursus adversus reiectionem proponi possint, tamquam si eo die per decretum prolata sit.

§ 2. Lex particularis, de qua in *can. 3*, potest de hac re terminos breviores statuere, vel etiam, quod attinet ad nonnulla gravioris difficultatis negotia, longiores.

Can. 6. § 1. Qui decretum fert, id prae oculis habeat et intendat, quod animarum saluti et publico bono maxime conducere videatur, servata quidem lege et generali et particulari, iustitia, canonica aequitate.

§ 2. Decretum scripto feratur, expressis, saltem summarie, motivis; quod si forte gravissima ratio obstet, ne motiva patefiant, haec in secreto documento exprimantur, quod ei, qui de recursu forte adversus decretum proposito videbit, erit ostendendum.

Can. 7. § 1. Decretum statim vim habet, postquam ei, ad quem destinatur, ad normam *cann. 1716-1722* Codicis Iuris Canonici est notificatum, vel aliter scripto intimatum; quod si gravissima obstet ratio ne scriptus decreti textus tradatur, potest superior iubere ut decretum ei coram duobus testibus legatur, processu verbali redacto, ab omnibus praesentibus subscribendo.

§ 2. Si autem is, ad quem decretum destinatur, rite vocatus ad decretum accipiendum vel audiendum, sine iusta causa non compa-
ruerit vel subscribere recusaverit, decretum pro intimato habetur.

III – DE RECURSIBUS ADVERSUS DECRETA

1. *Normae communes*

Can. 8. § 1. Adversus decreta extra iudicium lata non datur actio iudicialis coram tribunalibus ordinariis, etiamsi quis contendat decreto ius suum esse laesum et damna esse reparanda; dantur autem, ad normam canonum qui sequuntur, recursus ad superiorem hierarchicum eius, qui decretum tulit, et recursus ad tribunalia administrativa.

§ 2. Hac lege nihil mutatur de iure vigenti, quod attinet ad recursus adversus decreta, quae a superioribus vel capitulis in religionibus, in societatibus de quibus in cann. 673-681 Codicis Iuris Canonici, in institutis saecularibus ferantur, si quidem de consociationibus iuris pontificii agatur; ideoque normae huius tituli ad ea decreta minime applicantur. De his caveatur in iure particulari singulorum Institutorum perfectionis.

Can. 9. § 1. Valde optandum est ut, quoties quis gravatum se decreto putet, non fiat inter ipsum et decreti auctorem contentio, sed inter eos de aequa solutione quaerenda tractetur, gravibus quoque hominibus ad mediationem vel consilium forte adhibitis, ita ut vel per voluntariam decreti emendationem vel per aequam compensationem vel per aliam idoneam viam controversia vitetur vel dirimatur.

§ 2. Quod si adversus decretum recursus propositus sit, superior vel iudex, qui de recursu videt, recurrentem et decreti auctorem hortetur, quandocumque spem boni exitus perspicit, ad eiusmodi solutiones quaerendas.

Can. 10. § 1. Antequam quis recursum proponat adversus decretum, debet ab ipso decreti auctore revocationem vel emendationem decreti scripto petere; qua petitione proposita, etiam suspensio executionis eo ipso petita intelligitur.

§ 2. Petitio debet fieri intra peremptorium terminum decem die-

rum utilium a decreto ad normam can. 7 intimato, nisi lex particularis, de qua in can. 3, longiorem terminum statuatur.

§ 3. Termini ad recurrendum adversus decretum decurrere incipiunt ex tricesimo die, ex quo petitio de qua in § 1 ad decreti auctorem pervenit, nisi antea ipse terminorum initium, non ultra tres alios menses, scripto differat neque ullo modo decretum interim exsequatur.

§ 4. Quod si, antequam terminus ad recurrendum decurrere incipiat ad normam § 3, decreti auctor decretum emendet vel petitionem reiciendam esse decernat, termini ad recurrendum decurrunt ex novi decreti intimatione.

§ 5. Normae huius canonis non valent de impugnando decreto, quo recursus hierarchicus deciditur, vel quo praecedens decretum ad normam § 4 emendatur vel confirmatur.

Can. 11. § 1. Si decretum latum sit ex potestate delegata, omnia, quae in can. 10 decreti auctori tribuuntur, ad delegantem referri debent.

§ 2. Quod si petitio, de qua in § 1 eius canonis, ad delegatum missa est, hic debet rem statim ad delegantem deferre; termini autem, de quibus in § 3 eiusdem canonis, ex die quo petitio ad delegatum pervenit sunt computandi.

Can. 12. § 1. In iis materiis, in quibus recursus hierarchicus suspendit decreti executionem, idem efficit etiam petitio de qua in can. 10 § 1.

§ 2. In ceteris casibus, nisi intra decem dies, ex quo petitio de qua in can. 10 § 1 ad ipsum pervenerit, auctor ipse decreti executionem suspendendam decreverit aut initium terminorum ad recurrendum prorogaverit, potest suspensio peti ab eius superiore hierarchico, qui eam decernere potest gravibus tantum de causis.

§ 3. Si nullus recursus neque ad superiorem hierarchicum neque ad tribunal administrativum intra statutum terminum adversus decretum proponatur, vel si recursus proponatur tantum ad petendam damnorum reparationem, suspensio executionis eo ipso cessat, nisi ipse decreti auctor aliter caveat.

Can. 13. § 1. Superior, coram quo pendet recursus hierarchicus, potest recursum ad tribunal administrativum competens remittere,

si consentiant et decreti auctor et recurrens; tribunal autem iudicabit ad normam cann. 17 et ss.

§ 2. Recursus ad tribunal administrativum propositus potest, quandiu lis in primo iudicii gradu pendeat, ad superiorem hierarchicum transferri, si omnes partes consentiant.

Can. 14. Si adversus idem decretum intra terminos iure statutos propositi sint recursus et ad superiorem hierarchicum et ad tribunal administrativum competens, unius superioris hierarchici est de omnibus recursibus iudicare; quod si recursus hierarchicus propter sola motiva, de quibus in can. 17 § 1, propositus sit, de omnibus recursibus videbit tribunal administrativum.

2. De recursu hierarchico

Can. 15. § 1. Qui se decreto gravatum esse contendit, potest intra peremptorium terminum decem dierum utilium ad superiorem hierarchicum eius, qui decretum tulit, recurrere, servatis praescriptis, quae de hac re in Codice Iuris Canonici aliisque canonicis legibus statuuntur.

§ 2. Etiam in casibus, in quibus recursus non suspendit ipso iure decreti executionem, potest tamen gravi de causa superior iubere ut executio suspendatur, dummodo ne recursus post transactum terminum sit propositus.

Can. 16. Superior, qui de recursu videt, nisi lex minores vel maiores potestates ei tribuat, easdem habet, quas decreti auctor in ea re habebat; potest itaque decretum non solum confirmare vel irritum declarare, sed etiam rescindere, revocare, emendare, subrogare, vel ei obrogare.

3. De recursu ad tribunal administrativum

Can. 17. § 1. Adversus decretum extra iudicium latum, etiamsi agatur de decreto quo recursus hierarchicus deceditur, potest is, cuius interest, ad tribunal administrativum recurrere, si contendat errorem iuris adfuisse in decidendo vel violatam esse legem in procedendo, vel generalia iuris aequitatisve canonicae principia non esse servata, vel motiva in decreto allata non esse vera.

§ 2. Recursus proponendus est intra peremptorium terminum triginta dierum utilium.

Can. 18. § 1. Si decretum, quod sit illegitimum ad normam can. 17 § 1, ius alicuius laeserit, laesus potest ad tribunal administrativum recurrere ad damnorum reparationem petendam.

§ 2. Ad recursum hunc proponendum lex particularis, de qua in can. 3, statuit terminum utilem non tamen ultra annum, qui decurrat ex die quo damnum factum est; terminus autem tandiu suspensus manet, quandiu coram tribunali administrativo adversus idem decretum pendeat recursus, quocum petitio de damnis reparandis cumulata non sit.

§ 3. Etsi decretum confirmatum vel mutatum sit a superiore ad normam cann. 15 et 16, de damnis tamen, si forte debeantur, auctor primi decreti, vi muneris sui, respondet; superior autem, qui decretum ad normam eorum canonum mutavit, eatenus respondet, quatenus ex eius decisione damna obvenerint.

4. De tribunalium administrativorum constitutione

Can. 19. Unaquaeque Conferentia Episcopalis tribunal administrativum primi gradus stabiliter constituat, vel, si opus sit, plura per territorium distributa, quae videant de recursibus adversus decreta ab Episcopis vel ab inferioribus auctoritatibus extra iudicium lata.

Can. 20. § 1. Conferentia Episcopalis potest etiam unum tribunal administrativum secundi gradus constituere.

§ 2. Quod si fecerit:

a) adversus sententiam primi gradus appellari potest vel ad hoc tribunal secundi gradus vel ad Signaturam Apostolicam; si tamen alius ad aliud tribunal appellet, de appellatione videt Signatura Apostolica, nisi haec aliter decernat;

b) adversus duplicem sententiam conformem non datur appellatio ad Signaturam Apostolicam.

Can. 21. Signatura Apostolica videt:

a) in primo gradu de recursibus adversus decreta lata vel approbata a Conferentiis Episcopalibus earumque organis, a conciliis particularibus, a Sanctae Sedis Dicasteriis, et generatim a quolibet, qui superiorem infra Romanum Pontificem non habeat, vel ab eorum delegatis;

b) in secundo vel tertio gradu de appellationibus adversus sententias latas a tribunalibus, de quibus in cann. 19 et 20.

Can. 22. § 1. Tribunal administrativum primi gradus iudicat per collegia trium iudicum; tribunal secundi gradus per collegia trium vel quinque iudicum.

§ 2. Si difficile sit tribunal collegiale semper paratum habere, Conferentia Episcopalis potest statuere ut omnia vel nonnulla iudicia primi gradus ad iudicem unicum deferantur; quod si qua pars renuat, iudicium ex officio deferatur in primo gradu ad tribunal administrativum immediate superius.

§ 3. Tribunal potest semper iubere ut in iudicium interveniat Promotor Iustitiae, si id utile censeat ad bonum publicum tutandum.

§ 4. Iudices et Promotor Iustitiae sint idonei sacerdotes, qui in decreto ferendo vel in recursibus proponendis vel iudicandis nullam partem habuerint, neque ad eam dioecesim pertineant in qua decretum latum est; necessitate suadente potest unus ex tribunalis collegialis iudicibus esse idoneus diaconus, vel etiam laicus, nisi iudicandum sit de recursu adversus decretum ab Episcopo latum.

5. De ratione procedenti apud tribunalia administrativa

Can. 23. § 1. Si recurrens id petat et gravis causa suadeat, tribunal, audito saltem decreti auctore, motivis expressis decernere potest ut pendente processu executio decreti suspensa maneat.

§ 2. Quoties autem lex statuit ex recursu hierarchico suspendi ipso iure decreti executionem, idem efficitur etiam ex recursu ad tribunal administrativum.

Can. 24. Superior, adversus cuius decretum recursus primum propositus est, iique omnes, praeter recurrentem, quos illud decretum directe attingit, citari debent, et eadem iura habent, quae pars conventa in ordinariis iudiciis.

Can. 25. § 1. In ceteris, quae ad rationem procedendi attinent, applicandi sunt, nisi rei natura obstet, Codicis canones de iudiciis in genere (C. I. C. lib. IV, pars I, sect. I), servatis specialibus normis de

causis ad bonum publicum spectantibus; item servanda sunt praescripta legum particularium, quae secundum hanc legem latae sint.

§ 2. Tribunal potest, decreto motivis praedito, normis processualibus, quae non sint ad validitatem statuta, derogare, ut celeritati, salva iustitia, consulat.

§ 3. Normae Codicis Iuris Canonici de contumacia et de restitutione in integrum propter neglectum legis praescriptum applicari nequeunt in iudiciis coram tribunalibus administrativis.

Can. 26, § 1. Tribunal administrativum potest decretum, quod illegitimum ad normam can. 17 § 1 iudicet, rescindere vel irritum declarare, non autem emendare vel aliter mutare.

§ 2. Si petitio de damnis reparandis proposita sit ad normam can. 18, tribunal debet de damnis statuere; quod si nullus propositus sit recursus ad normam can. 17 §§ 1 et 2, tribunal potest quidem de decreti legitimitate vel illegitimitate videre, non autem ad decretum rescindendum vel irritum declarandum, sed tantummodo ad quaestionem de damnis definiendam.